HUMANITARINIS VEIKSMAS IR HUMANITARINĖ PAGALBA

Vystomojo Bendradarbiavimo Platforma

(Nacionalinė Nevyriausybinių Vystomojo Bendradarbiavimo Organizacijų Platforma)

2019 m.

Dizainas: Eglė Jakelaitytė

Kortelės parengtos projektų "ES pagalbos savanorių iniciatyva - savanorystė ir žmogiškumas" ir "NVO ir vystomasis bendradarbiavimas“ metu. Projektai dalinai finansuojami Europos Sąjungos bei Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos lėšomis.

Nacionalinė Nevyriausybinių Vystomojo Bendradarbiavimo Organizacijų Platforma

EU Aid Volunteers
We Care, We Act

HUMANITARINIS VEIKSMAS IR HUMANITARINĖ PAGALBA

Šis kortelių rinkinys Jums pristato pagrindinius aspektus Humanitarinio veiksmo srityje. Humanitarinio veiksmo žodynas Jums pristato terminus, kurie dažniausiai yra vartojami humanitarinės pagalbos srityje, humanitarinių iššūkių kontekste.

Humanitarinės pagalbos srities tikslas yra išgelbėti žmonių gyvybes, palengvinti kančias, su kuriomis susiduriame bei palaikyti žmogaus orumą. Prieš prisijungiant prie humanitarinio veiksmo srities, svarbu apie tai pasidomėti ir suprasti tikslinius dalykus, kaip juos mato ir supranta humanitarinės srities darbuotojai. Svarbu edukuoti save apie humanitarinio veiksmo sritį lygiai taip pat, kaip edukuojate save bet kurioje kitoje srityje.

Trumpiniai ir šaltiniai

EBPO Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos

EIGE Europos lyčių lygybės institutas

EMT Europos migracijos tinklas

JT ŽTT Jungtinių Tautų Žmogaus teisių taryba

LKA Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija („Tarptautinė humanitarinė teisė", mokomoji knyga, 2012)

LR URM Lietuvos Respublikos Užsienio Reikalų Ministerija

LŽTC Lietuvos žmogaus teisių centras

OCHA JT Humanitarinių reikalų koordinavimo biuras

AKULTŪRACIJA

Kultūrinių papročių (minčių, žodžių, vertybių, normų, elgsenos, institucijų) pokyčiai, kuriuos lemia nuolatinis tiesioginis įvairių kultūrinių grupių kontaktas ir sąveika, ypač vykstant migrantų judėjimui arba ekonominiams mainams, per žiniasklaidą ir kitus kanalus. (Europos migracijos tinklo (EMT)

ANTROSIOS KARTOS MIGRANTAS

Asmuo, kuris gimė ir gyvena šalyje, į kurią bent vienas iš tėvų anksčiau atvyko kaip migrantas. (EMT)

EKONOMINĖ MIGRACIJA

Migracija tik dėl ekonominių priežasčių arba siekiant geriau uždirbti pragyvenimui. (EMT)

EKONOMINIS MIGRANTAS

Asmuo, kuris, siekdamas geriau uždirbti pragyvenimui, išvyksta iš savo kilmės šalies tik dėl ekonominių priežasčių, kurios niekaip nėra susijusios su termino „pabėgėlis“ apibrėžtyje nurodytomis priežastimis. (EMT)

ETNINIS VALYMAS

Su tarptautinės teisės normomis nesuderinamas vietovės vienodinimas etniniu požiūriu, jėga arba bauginimu priverčiant kitos etninės arba religinės grupės asmenis išsikelti iš tam tikros vietos. (EMT)

MEDICINOS PERSONALAS

Asmenys, priskirti nuolat ar laikinai vykdyti medicinines funkcijas, administruoti medicinos įstaigas, valdyti ir tvarkyti sanitarinį transportą. Tokį pat statusą kaip ir nuolatinės medicinos personalas turi ir religinis personalas. Medicinos personalas gali turėti asmeninį ginklą, naudojamą savigynai ir slaugomųjų sužeistųjų ir ligonių apsaugai. (LKA)

SUŽEISTIEJI IR LIGONIAI

Asmenys, tiek kariškiai, tiek ir civiliai gyventojai, kuriems dėl traumos, ligos ar kito fizinio ar psichologinio sutrikimo ar negalios reikia medicininės pagalbos ar priežiūros ir kurie susilaiko nuo bet kokių karo veiksmų. (LKA)

ATSKAITOMYBĖ

Atskaitomybė humanitarinės pagalbos srityje apima ir atskaitomybę Europos piliečiams dėl gero viešųjų lėšų panaudojimo, ir atskaitomybę humanitarinę krizę patiriančių šalių gyventojams, kuriems reikia pagalbos, siekiant užtikrinti, kad pagalba būtų tinkamai pritaikyta prie aplinkybių ir teikiama taip, kad didėtų atgaivinimo perspektyvos.

Atskaitomybės priemones sudaro finansų kontrolė ir ataskaitos apie humanitarines operacijas, vertinimo rezultatai, skirtingų reagavimo variantų veiksmingumo, išlaidų ir poveikio analizė, kokybės užtikrinimas, skaidrumas, dalyvavimą skatinantys metodai teikiant pagalbą ir ryšių palaikymas.

(LR URM)

HUMANITARINĖ ADVOKACIJA

Advokacija (pagrįsta įrodymais) apibūdina veiksmus, kurie skatina supratimą apie humanitarinę pagalbą, pagarbą humanitariniams principams, tarptautinei humanitarinei teisei siekiant įtakoti ir formuoti atsakingus politinius veiksmus, politinę sferą įskaitant tiek pripažintus valdymo organus, tiek sukilėlių grupes bei ne valstybės valdymo srities veikėjus. Advokacija taip pat gali būti orientuotą į tarptautinies, nacionalines ir vietines pagalbos agentūras.

Terminas „Humanitarinė advokacija“ apima ne vien advokaciją ekstremalių situacijų metu, bet taip pat advokacijos veiksmus ir strategijas prieš ekstremalią situaciją bei po ekstremalios situacijos kuomet susiduriama su užsitęsusiu pažeidžiamumu, kančia ar konfliktu. Advokacija gali būti įvairios formos: žiniasklaidos kampanijos, vieši pasisakymai ir renginiai, tyrimų parengimas ir pristatymas, lobizmas.

GINKLUOTAS KONFLIKTAS

Ginkluotas konfliktas – ginčas, kurio metu yra naudojamos ginkluotosios pajėgos tarp dviejų ar daugiau grupių (šalių). Tarptautinė humanitarinė teisė išskiria dvi karinių konfliktų grupes: tarptautiniai kariniai konfliktai ir netarptautiniai kariniai (vidiniai) konfliktai. Ne bet koks ginkluotas konfliktas yra karas.

Tarptautinis ginkluotas konfliktas – tai ginkluotas susidūrimas, vykstantis tarp dviejų arba kelių šalių, turinčių tarptautinį teisinį statusą, t.y. Tarptautinės teisės subjektų: tarp suverenių valstybių; tarp nacionalinių išsivaduojamų judėjimų ir metropolijų; šalies, kuri pripažinta sukilusia arba kariaujančia, ir kitų subjektų.

Netarptautiniais (vidiniais) ginkluotais konfliktais laikomi tie, kurie vyksta kokios nors valstybės teritorijoje tarp jos ginkluotųjų pajėgų ir disidentų ginkluotųjų pajėgų arba kitų organizuotų ginkluotų grupių, kurios, paklusdamos atsakingai valstybei, vykdo tokią jos teritorijos dalies kontrolę, kuri leidžia joms įgyvendinti nenutrūkstamus ir suderintus karo veiksmus. (LKA)

VERTINIMAS

Vertinimas (įsivertinimas) – veiksmai, reikalingi tam tikrai situacijai suprasti bei įvertinti, kurie apima duomenų rinkimą apie tikslinę grupę (poreikiai, pajėgumas, ištekliai ir pan.) ir nuolatinį veiklos bei šių duomenų vertinimą ir atnaujinimą. Vertinimas taip pat apima infrastruktūros būklę bei bendrąsias socialines – ekonomines sąlygas tam tikroje vietovėje (JTŽTT).

Vertinimas turėtų būti atliekamas įvairiais laikotarpiais: įvykus svarbiems pokyčiams arba naujai krizei vykdomojoje operacijoje, taip pat tuomet, kai susidaro sąlygos pasiekti anksčiau neprieinamą teritoriją. Vertinimas taip pat turėtų būti atliekamas tuomet, kai atlikus pirminį vertinimą buvo nustatytas specifinės detalesnės informacijos poreikis bei pasibaigus krizei ar konfliktui pasibaigus kuomet atsiranda palankios sąlygos vystymuisi (taikos susitarimai, smurto mažėjimas, pabėgėlių ir šalies viduje perkeltų žmonių sugrįžimas, donorų investicijos į kūrimo ir vystymosi procesus).

HUMANITARINĖ PAGALBA

Priemonės ir veiksmai, kurių tikslas gelbėti žmonių gyvybes, palengvinti jų kančias ir išsaugoti jų orumą per stichines ir dėl žmogus veiklos kylančias nelaimes ir esant jų padariniams. Humanitarine pagalba siekiama užtikrinti, kad krizės paveiktos bendruomenės įmanomai greičiau grįžtų į įprasto gyvenimo vėžes. Humanitarinė pagalba teikiama vadovaujantis tarptautine teise, įskaitant tarptautinę humanitarinę teisę, ir šių pagrindinių humanitarinės veiklos principų: humaniškumo, neutralumo, nešališkumo ir nepriklausomumo. (LR URM)

Pagalba ir apsauga turėtų būti teikiamos vadovaujantis tarptautinėje teisėje nustatytais pagarbos žmogaus orumui principu, žmogiškosiomis vertybėmis ir žmogaus teisėmis. Tam reikia, kad pagalbos teikimui neturėtų įtakos konkretūs interesai, neatsižvelgiant į tai, ar tai būtų ekonominiai, politiniai, kultūriniai ar religiniai interesai. Poreikių įvertinimas visais atvejais turėtų būti humanitarinės pagalbos programos pagrindas. Tai susiję su humanitariniais nešališkumo, neutralumo ir nepriklausomumo nuo bet kurios politinės, ekonominės ar religinės darbotvarkės, įskaitant bet kurios vyriausybės ar vyriausybių grupės užsienio politiką, principais. (EBPO)

PRIEGLOBSTIS

Tam tikra apsauga, kurią valstybė suteikia savo teritorijoje, grindžiama negrąžinimo principu ir tarptautiniu arba nacionaliniu lygmeniu pripažintomis pabėgėlių teisėmis ir teikiama asmeniui, negalinčiam prašyti apsaugos pilietybės šalyje ir (arba) gyvenamojoje šalyje, visų pirma dėl baimės būti persekiojamam dėl rasės, religijos, tautybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei arba politinių įsitikinimų. (EMT)

PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJAS

Bendrosiomis aplinkybėmis – asmuo, siekiantis ne savo šalyje gauti apsaugą nuo persekiojimo arba didelės žalos ir laukiantis sprendimo dėl prašymo suteikti pabėgėlio statusą pagal atitinkamas tarptautines ir nacionalines priemones. ES aplinkybėmis – asmuo, pateikęs prašymą suteikti apsaugą pagal Ženevos konvenciją, dėl kurio galutinis sprendimas dar nepriimtas. (EMT)

LAVINA

Lavina arba sniego lavina – greitas didelio sniego kiekio kritimas žemyn šlaitu, dažniausiai vykstantis kalningose vietovėse. Nors į galingas sniego lavinas gali įsimaišyti ledas, akmenys, medžiai ir kiti objektai, jų sukėlėjais ir pagrindinis komponentas visada būna sniegas, tad sniego lavinų nereikėtų maišyti su nuošliaužomis, akmenų nuoslankomis ir ledo nuoslankomis.

BIOLOGINĖ KATASTROFA / GAMTINĖ KATASTROFA (NELAIMĖ)

Katastrofa, sukelta gyviems organizmams patekus į tiesioginį kontaktą su mikrobais ar nuodingomis medžiagomis. Tai gali būti ligos plitimas, virusas, epidemija, skėrių maras ar kt. Biologinė katastrofa priklauso stichinių nelaimių kategorijai.

a. Epidemija: biologinė katastrofa paveikia didelius skaičius žmonių tam tikroje bendruomenėje ar teritorijoje. Pavyzdys: cholera.

b. Pandemija: biologinė katastrofa paveikia kur kas didesnį regioną, t.y. gali pasklisti po kelis žemynus ar visą žemės rutulį.
Pavyzdys: kiaulių gripas.

PAJĖGUMAS

Bendruomenėje, visuomenėje ar organizacijoje turimų stiprybių ir išteklių junginys, galintis sumažinti rizikos lygį ar palengvinti katastrofos padarinius. Pajėgumas gali apimti fizines priemones, institucinį veiksnumą, visuomeninę infrastruktūrą bei žmogiškuosius įgūdžius ar tokias kolektyvines savybes kaip lyderystė ir vadyba. Pajėgumas gali būti prilygintas (su)gebėjimams. Pajėgumas reikalingas įvairiuose nelaimės etapuose: pasiruošimui, reakcijai ar rizikos sumažinimui.

GEBĖJIMŲ STIPRINIMAS

Procesas, kurio metu pavieniai žmonės, institucijos ar visuomenės atskirai arba kolektyviai ugdo savo gebėjimą atlikti reikiamas funkcijas, spręsti problemas bei nustatyti ir pasiekti savo tikslus. Svarbiausias gebėjimų stiprinimo aspektas yra išskirtinis dėmesys vietos gebėjimų ir partnerystės svarbai, reaguojant į ekstremalią situaciją, užtikrinti.

Vieno asmens pajėgumas gali apimti tokias kompetencijas kaip patirties, žinios, techniniai įgūdžiai, energija, motyvacija ir įtaka. Sistemos pajėgumas yra platesnė institucinė struktūra, susidedanti iš socialinių normų, tradicijų, vykdomos politikos ir įstatymų. Ji gali įgalinti arba suvaržyti individualius ar organizacijų pajėgumus.

PILIETINIS KARAS

Organizuota ginkluota kova dėl valstybinės valdžios arba viešpataujančios padėties visuomenėje, kurią inicijuoja politinės partijos, religinės ir nacionalistinės organizacijos ir jų lyderiai, įtraukiantys į šį karą daugumą šalies gyventojų, kartais – savanorius ir samdinius ir užsienio. Šiuolaikiniams pilietiniams karams būdingi tokie bruožai: aiškiai apibrėžtas politinis pobūdis, kovos trukmė ir be kompromisiškumas; plataus masto kovos veiksmai, valstybės teorijos tarp kovojančių pusių pasidalijimas, reguliarios armijos, nereguliarių formų įvairovė – nuo ginkluotųjų pajėgų kovos veiksmų, partizaninio judėjimo iki gyventojų ginkluotų sukilimų. (LKA)

CIVILIAI GYVENTOJAI

Tai – neginkluotų asmenų grupės: moterys, vaikai, ligoniai, senjorai, pabėgėliai ir viduje perkelti asmenys, kurie nėra tiesiogiai įsitraukę į karinį konfliktą. (OCHA)
Į konfliktus įsitraukia nevalstybiniai subjektai, o civiliai asmenys dažnai tampa sąmoningu jų taikiniu.

KLIMATO KAITA

Tarpvyriausybinė klimato kaitos komisija (IPCC) apibrėžia klimato kaitą kaip klimato būklės pokyčius, kuriuos galima nustatyti atsižvelgiant į vidurkį ir / arba jo savybių kintamumą, ir kurie išlieka ilgą laiką, paprastai dešimtmečius ar ilgiau. Klimato kaitą gali lemti natūralūs vidiniai procesai, išoriniai veiksniai arba nuolatiniai antropogeniniai atmosferos sudėties ir žemės naudojimo pokyčiai.

Humanitarinės pagalbos kontekste klimato kaita daro poveikį žmonių pragyvenimui, gyvenimo sąlygoms ir galimybei gauti maisto. Tokios pasekmės sukelia įvairias vidines humanitarines krizes arba žmonių judėjimą, pavyzdžiui, dėl aplinkos ar klimato pokyčių vykstanti žmonių migracija.

DĖL EKOLOGINIŲ PRIEŽASČIŲ PERKELTAS ASMUO

Asmuo, dėl staigių ir smarkių aplinkos pokyčių priverstas emigruoti. (EMT). Perkelti asmenys gali būti perkelti į kitą vietą toje pačioje šalyje arba į kitą šalį. Smarkūs aplinkos pokyčiai gali būti sausros, jūros lygio kilimas, kaitros, stiprūs sezoniniai kitimai, uraganai, potvyniai ir kita.

UŽDARA STOVYKLA

Pabėgėlių stovykla, kuri daugiau nepriima naujų savanorių.

ELGESIO KODEKSAS / ETIKOS KODEKSAS

Tai yra bendrų principų ir standartų rinkinys, kurių laikytis įsipareigoja agentūrų ar organizacijų grupė, teikdama pagalbą sudėtingų padėčių ar stichinių nelaimių metu.

Keletas pavyzdžių: „Tarptautinio raudonojo kryžiaus, Raudonojo Pusmėnulio judėjimo ir NVO elgesio kodeksas dėl pagalbos programų nelaimės atveju“; „Pagrindiniai elgesio kodo principai apsaugai nuo seksualinės prievartos išnaudojimo“ (OCHA)

KOVOTOJAS

Asmuo, kuris aktyviai įsitraukia į karo veiksmus ir gali nužudyti kitą asmenį, ir dėl šios priežasties tampa teisėtu kariuomenės taikiniu. Asmuo gali būti ginkluotųjų pajėgų ar kitos organizuotos grupės nariai, neįskaitant medicinos personalo ir kapelionų. Remiantis tarptautine humanitarine teise, ginkluotosios pajėgos yra atskaitingos pagal vidinės drausmės sistemą, kuri privalo užtikrinti ginkluotiems konfliktams taikomų tarptautinių teisės taisyklių laikymąsi.

KOMBATANTAS / KAUTYNIŲ DALYVIAI

Konflikto šalies visų rūšių reguliariųjų ginkluotųjų pajėgų nariai, turintys teisę tiesiogiai dalyvauti karo veiksmuose. Kombatantai, kaip teisėti karo veiksmų dalyviai, gali naudoti jėgą ir nebūti asmeniškai atsakingi už tokius veiksmus ar padarinius, išskyrus atvejus, kai jų veiksmuose nustatomi nusikalstamos veiklos požymiai. Kombatantas neturi visiškos veiksmų laisvės, nes negali naudoti draudžiamų kariavimo metodų bei priemonių ir privalo laikytis tarptautinės humanitarinės teisės, taikytinos ginkluotų konfliktų metu, reikalavimų. Pagrindinė sąlyga, kad asmuo būtų pripažintas kombatantu, yra jo dalyvavimas kovos veiksmuose valstybės vardu ir interesais ginkluotųjų pajėgų sudėtyje. Kai kuriuose šaltiniuose vartojami kiti terminai, kaip „kovojantieji” ir „nekovojantieji” (Hagos kongresas). Taip pat tai savigynos ar savanorių būriai, įskaitant organizuotus pasipriešinimo judėjimus; asmenys, turintys atsakingą už savo pavaldinius vadą; atvirai nešioja ginklus, nacionalinių išsivadavimų nariai, neokupuotos šalies gyventojai, kurie priešui artėjant naudoja ginklus. (LKA)

BENDRAS HUMANITARINIŲ VEIKSMŲ PLANAS (CHAP)

CHAP – tai strateginis humanitarinės pagalbos planas tam tikroje valstybėje arba regione. Planas susideda iš šių elementų:

1) Bendros konteksto, kuriame bus atliekami humanitarinės pagalbos veiksmai, analizės.

2) Poreikių vertinimo.

3) Geriausio, blogiausio, ir labiausiai tikėtino scenarijaus parengimo.

4) Suinteresuotųjų šalių analizės, t. y. Kuri šalis kokius veiksmus atlieka ir kur.

5) Aiškaus ilgalaikių tikslų ir uždavinių aprašymo.

6) Prioritetinių humanitarinio reagavimo planų.

7) Priemonių, skirtų strategijos stebėsenai ir, jei bus reikalinga, jos pataisymui.

BENDRUOMENE GRĮSTAS POŽIŪRIS

Bendruomene grįstas požiūris motyvuoja bendruomenės moteris, mergaites, berniukus ir vyrus dalyvauti procese, kuris jiems leidžia išreikšti savo poreikius ir priimti sprendimus dėl ateities siekiant savo įgalinimo. Tam reikalingas jų, kaip aktyvių sprendimų priėmimo proceso dalyvių, pripažinimas. Taip pat siekiama suprasti bendruomenės problemas ir prioritetus, mobilizuojant bendruomenės narius ir įtraukiant juos į apsaugos ir pagalbos planavimą. Daugiausia orientuojamasi į tai, kaip padėti pabėgėliams organizuoti savo veiklą ir spręsti savo problemas.

Pavyzdžiui, humanitarinės pagalbos teikėjai sutelkia dėmesį į bendruomenių pajėgumų kūrimą, atstatymą ir stiprinimą, kad jos pačios galėtų reaguoti į su saugumu susijusias rizikas ir priimti sprendimus dėl prieigos prie išteklių ir jų panaudojimo.

SUDĖTINGA HUMANITARINĖ SITUACIJA

Tai – įvairiapusė humanitarinė krizė valstybėje, regione ar visuomenėje, kurioje įvyksta visiškas arba žymus valdžios griuvimas, dėl kurio kyla vidinių ir išorinių konfliktų, reikalaujančių tarp sektorinio, tarptautinio atsako, kuris viršija vienos agentūros ir/ar šalyje vykstančios JT programos pajėgumo ribas. Tokios situacijos, kuriose reikalinga skubi pagalba, ypač neigiamai paveikia vaikus ir moteris, ir joms spręsti reikalingos plataus diapazono priemonės ir pasirengimas. (OCHA)

KONFLIKTAS

„Socialinė, faktinė situacija, į kurią įsitraukia bent dvi šalys (individualūs asmenys, grupės, valstybės):

1) šios šalys siekia tikslų, kurie yra tarpusavyje nesuderinami arba dvi šalys siekia to paties tikslo, žinant, kad jį pasiekti pavyks tik vienai jų.; ir/arba

2) viena iš arba abi pusės siekia naudoti nesuderinamas priemones tam tikram tikslui pasiekti.“

(Wasmuth, 1996:180- 181).

KONFLIKTŲ PREVENCIJA

Priemonės, skirtos išvengti smurtinių konfliktų ir būdai ateityje konfliktus spręsti be smurto. Prevencinės strategijos skirstomos į dvi kategorijas: operacinė/operacijų prevencija - priemonės, kurių imamasi ištikus staigiai krizei, ir, struktūrinė prevencija - šiai sričiai priklauso ilgalaikės priemonės, kurios užtikrina, kad krizės apskritai nekiltų arba bent nesikartotų. Šios prevencinės priemonės įprastai yra vykdomos pagal JT Chartijos 4-ąjį skyrių ir apima prevencinį pajėgų dislokavimą, faktų nustatymo misijas, konsultacijas, įspėjimus, patikrinimus ir stebėseną. (OCHA)

KONFLIKTŲ SPRENDIMAS

Konfliktai įprastai sprendžiami taikinimo priemonėmis. Nenumatytų atvejų planavimas: priemonė, naudojama užtikrinti, kad būtų atlikti adekvatūs veiksmai prieš prasidedant krizei. Tai pasiekiama įsitraukiant į planavimo procesą, po kurio seka veiksmų planas ir tolesni veiksmai.

(OCHA)

NUSIKALTIMAI ŽMONIŠKUMUI

Bet kokia veika, kai sąmoningai rengiami didelio masto arba sistemingi civilių užpuolimai. Nusikaltimai žmoniškumui apima nužudymą; naikinimą; pavergimą; gyventojų deportavimą arba prievartinį perkėlimą; įkalinimą arba kitokį žiaurų laisvės atėmimą, prieštaraujantį pagrindinėms tarptautinės teisės normoms; kankinimą, iššaginimą, įtraukimą į seksualinę vergovę, vertimą užsiimti prostitucija, priverstinį apvaisinimą; priverstinę sterilizaciją ar bet kokią kitą sunkią seksualinę prievartą; kokios nors grupės ar bendrijos persekiojimą politiniais, rasiniais, tautiniais, etniniais, kultūriniais, religiniais, lyties, ar kitais motyvais, kurį, kaip visuotinai pripažinta, draudžia tarptautinė teisė, darant bet kurias šiame punkte nurodytas veikas arba Teismo jurisdikcijai priklausančius nusikaltimus; prievartinį žmonių dingimą; apartheido nusikaltimą; kitas panašias nežmoniškas veikas, kai tyčia sukeliamos didelės kančios, sunkūs kūno sužalojimai arba padaroma didelė žala psichinei ar fizinei sveikatai. (EMT)

KARO NUSIKALTIMAI

Sunkūs Ženevos konvencijų pažeidimai arba kiti rimti tarptautinės teisės nustatytų tarptautinių ginkluotų konfliktų įstatymų ir papročių pažeidimai, nustatyti Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statute. (EMT)

Jiems priskiriami: okupuotos teritorijos civilių gyventojų žudymas, kankinimas ar pavergimas; karo belaisvių ar asmenų, esančių jūroje, žudymas ir kankinimas; įkaitų žudymas; visuomeninės ar privačios nuosavybės plėšimas; beprasmis miestų ar kaimų naikinimas, nusiaubimas, nepateisinamas karine būtinybe, ir kiti nusikaltimai.

KARO NUSIKALTĖLIS

Asmuo, padaręs
nusikaltimus taikai,
žmonijai, šiurkščiai
pažeidęs kariavimo
įstatymus ir papročius.

EKOCIDAS

Tyčinis ir masinis augmenijos ar gyvūnijos naikinimas, atmosferos ar vandens išteklių naudojimas, taip pat kiti veiksmai, galintys sukelti ekologinę katastrofą. Tai yra tarptautinis nusikaltimas.

CIKLONAS

Atmosferos sūkurys, kurio centre slėgis mažiausias. Šiaurės pusrutulyje vėjas pučia iš visų pusių į ciklono centrą prieš laikrodžio rodyklę. Ciklono centre oras kyla į viršų, atvėsta, susidarę vandens garai kondensuojasi ir virsta debesimis, iš kurių dažnai iškrinta krituliai. (METEO).

ŽALOS KLASIFIKACIJA

Žalos, padarytos struktūroms, pastatams ir objektams pagal tris (ar daugiau) kategorijų, vertinimas ir registravimas:

1. „Didelė žala“ – užkerta kelią naudotis struktūra, pastatu ar objektu pagal jo įprastą paskirtį.
2. „Vidutinė žala“ – žalos mastas, kurį patyrė pagrindinės statinio dalys ir tai užkerta kelią efektyviai naudoti struktūrą, pastatą ar objektą pagal jo įprastą paskirtį, prieš tai neatlikus kapitalinio remonto.
3. „Nedidelė žala“ – tokio pobūdžio žala, kaip išdaužti langai, pažeistas stogas ar dailylentės, nuverstos vidaus pertvaros ar įskilusios sienos; patirta žala nėra labai didelė, ir naudojimasis objektu pagal jo paskirtį yra įmanomas. (OCHA)

IMUNIZACIJOS DIENOS/RAMYBĖS DIENOS

Imunizacijos dienos – nustatytas paliaubų laikotarpis dėl kurio sutaria visos ginkluoto konflikto šalys ir kurio metu humanitarinę pagalbą teikiančioms organizacijoms yra leidžiama skiepyti konflikto zonoje esančius civilius gyventojus. (OCHA)

Ramybės dienos – nustatytas paliaubų laikotarpis dėl kurio sutaria visos ginkluoto konflikto šalys ir kurio metu humanitarinę pagalbą teikiančioms organizacijoms yra leidžiama įvertinti konflikto zonoje esančių civilių gyventojų poreikius ir suteikti jiems gyvybiškai būtinos pagalbos. (OCHA)

VYSTYMOSI PARAMA PABĖGĖLIAMS

Programų kūrimo metodas, kuriuo siekiama pabėgėlių ir priimančiųjų bendruomenių integracijos rengiant planus/darbotvarkes, kuriems naudojama papildoma parama vystymuisi ir siekiama gerinti naštos dalijimąsi tarp priimančiųjų valstybių, kuriose gyvena daugiausia pabėgėlių. Taip pat siekiama geresnės pabėgėlių gyvenimo kokybės ir didesnio savarankiškumo, bei ilgalaikių sprendimų ir geresnio gyvenimo lygio pabėgėlius priimančiose bendruomenėse.

KATASTROFA/ NELAIMĖ

Rimtas bendruomenės ar visuomenės veiklos sutrukdymas, kuris sukelia žymių visuotinių žmogiškųjų, materialinių, ekonominių ir aplinkosaugos nuostolių, kurių paveiktoji bendruomenė ar visuomenė negali suvaldyti savo turimais ištekliais.

Katastrofos/nelaimės dažnai kyla dėl šių vienu metu esančių veiksnių: stichinių pavojų, pažeidžiamumo sąlygų, nepakankamo pajėgumo ar priemonių, kurios padėtų sumažinti arba įveikti potencialias neigiamas pasekmes.

Katastrofų/nelaimių tipai:

Geofizinė (žemės drebėjimai, nuošliaužos, cunamiai, ir ugnikalnių išsiveržimai)

Hidrologinė (lavinos ir potvyniai)

Klimatologinė (ekstremalūs temperatūros pokyčiai, sausros, miškų gaisrai)

Meteorologinė (ciklonai ir audros/didelis bangavimas)

Biologinė (ligų epidemijos, vabzdžių/gyvūnų maras)

KATASTROFOS/ NELAIMĖS VALDYMAS

Katastrofos/nelaimės valdymas: visapusiškas matymas ir veiksmai skirti sumažinti neigiamą nelaimės poveikį (Jungtinių Tautų humanitarinių reikalų koordinavimo biuras (UNOCHA)).

Katastrofos/nelaimės valdymą galima apibrėžti kaip išteklių ir atsakomybių paskirstymą ir organizavimą per visus ekstremalių situacijų etapus, ypač, pasirengimo, reagavimo ir atkūrimo etapus, siekiant sumažinti nelaimės padarinius.

Nelaimių valdymo ciklas susideda iš šių etapų: prevencija, rizikos mažinimas, pasirengimas ir reagavimas, atkūrimas ir reabilitacija. Skiriamas didelis dėmesys nelaimių rizikos mažinimui atspindi bendrą katastrofų/nelaimių valdymo tendenciją.

PASIRENGIMAS NELAIMĖMS

Tai – žmonių bei susijusių institucijų rengimas, švietimas ir mokymai, kurie padeda užtikrinti veiksmingesnę kontrolę, išankstinio perspėjimo, evakuacijos, gelbėjimo ir pagalbos operacijas ištikus nelaimei ar ekstremaliai situacijai. (Regionų nelaimių informacijos centras (Regional Disaster Information Centre), Pasaulio sveikatos organizacija).

Pasirengimo nelaimėms proceso tikslas – sumažinti nelaimių poveikį pažeidžiamiausių gyventojų grupėms, pasiruošti dideliam užimtumui ir darbo kiekiui, parengti koordinuotą veiksmų planą, kuris padės efektyviau panaudoti išteklius, laiką ir pastangas.

PASIRENGIMAS EKSTREMALIOMS SITUACIJOMS

Nelaimės, didelio masto avarijos įvyksta netikėtai. Tokiais atvejais gyventojai perspėjami šiais civilinės saugos signalais: įspėjamuoju garsiniu signalu „Dėmesio visiems“ ir įspėjamaisiais, balsu skelbiamais signalais „Cheminis pavojus“, „Radiacinis pavojus“, „Katastrofinis užtvindymas“, „Potvynio pavojus“, „Uragano pavojus“, „Oro pavojus“ ir „Perspėjimo sistemos patikrinimas“. Gyventojai gali būti perspėjami ir informuojami ne tik įjungus sirenas, bet ir panaudojant šiuolaikinę korinio transliavimo (angl. Cell Broadcast) technologiją, siunčiant trumpuosius pranešimus į gyventojų mobiliuosius telefonus.

PARENGTIS EKSTREMALIOMS SITUACIJOMS

Ilgalaikių veiksmų programa, kurios tikslai yra stiprinti šalies pajėgumą ir sugebėjimus efektyviai valdyti visų tipų ekstremaliąsias situacijas ir užtikrinti tinkamą organizuotą perėjimą iš ekstremaliosios situacijos į įprastas gyvenimo sąlygas.

Parengtis ypatingai kompleksiška – tai valstybės institucijų, civilinės saugos pajėgų, savivaldybių bei piliečių gebėjimai ir galimybės efektyviai veikti galimų, gręsiančių ar kilusių ekstremalių įvykių ar susiklosčiusių ekstremalių situacijų metu, kad išsaugoti gyvybes, apsaugoti turtą ir sumažinti nuostolius. Gera parengtis – tai strategija, sudaranti prielaidas aktyviai apsaugai nuo gresiančių ar susidariusių ekstremaliųjų situacijų. Parengtis yra daugialypė. Ji susideda iš daugelio gana savarankiškų ir nepriklausomų sektorių, kuriais rūpinasi įvairios, dažnai skirtingo pavaldumo institucijos. Tai perspėjimas, paieška ir gelbėjimas, vadovavimas, kontrolė, koordinavimas, informacijos valdymas, išteklių valdymas, evakavimas, medicinos pagalba, socialinė pagalba, transportas ir komunikacijos, tvarkos palaikymas, reagavimo operacijos, atstatomieji darbai.

CIVILINĖS SAUGOS SISTEMOS PARENGTIS

Civilinės saugos sistemos subjektų pasirengimas reaguoti į susidariusią ekstremaliąją situaciją.

Parengties ekstremalioms situacijoms principai – visų atsakomybė; bendras kontekstas; pagrįsta pažeidžiamumo vertinimu; tinkama visų pavojų atvejais; susijusi su kitais ekstremaliųjų situacijų valdymo aspektais; dėmesys procesui ir žmonėms, o ne dokumentams.

PARENGTIES EKSTREMALIOSIOMS SITUACIJOMS STRATEGIJOS SUKŪRIMAS

Strategija kuriama ne tik valstybiniu mastu, bet ir teritoriniame lygmenyje, atsižvelgiant į konkretų geografinį regioną ir jam būdingus pavojus. Panašiai ir privačios, ir nevyriausybinės organizacijos, galinčios ir sugebančios dalyvauti ekstremaliųjų situacijų valdyme, turėtų nusistatyti gaires dėl bendradarbiavimo su valstybės bei savivaldybių institucijomis.

RIZIKOS IR PAŽEIDŽIAMUMO ĮVERTINIMAS

tikėtinų pavojų, galinčių įvykti bendruomenėje, savivaldybėje, valstybėje, ar kitoje valdomoje teritorijoje, ir galimų pasekmių įvertinimas. Atliekant pavojų rizikos ir pažeidžiamumo įvertinimą nustatoma:

- pažeidžiamiausios bendruomenės dalys (teritoriniu, veiklos, demografiniu ir kt. požiūriais) ir pažeidžiamumo pobūdis;
- faktoriai, kurie daro bendruomenę pažeidžiama ir būdai pažeidžiamumui sumažinti;
- pavojai, kurie gali kilti ir paveikti bendruomenę ir poveikio pobūdis;
- pavojai, kuriems reikėtų pasirengti;
- pavojai, kuriems reikia taikyti prevencines priemones.

RIZIKOS IR PAŽEIDŽIAMUMO PREVENCIJA

Grindžiama pažeidžiamumo ir įvertinimo duomenimis, apima techninių bei organizacinių priemonių, mažinančių ekstremalių situacijų galimybę ar jų pasekmes, numatymą bei įgyvendinimą.

Planavimas susideda iš keleto svarbių dalių, kuriose turi būti apibrėžiama:

- reagavimo ir atstatymo strategijos, kurios turi būti įgyvendinamos ekstremalių situacijų metu ir po jos;
- pajėgumas ir galimybės šioms strategijoms įgyvendinti;
- ekstremaliųjų situacijų valdymo struktūra ir schemos.

NELAIMIŲ RIZIKOS VALDYMAS

Sistemingas valdymo procesas, kuris apima administracines, organizacines, veiklos ir turimų gebėjimų įgūdžius ir pajėgumus įgyvendinti nelaimių rizikos valdymo arba pasiruošimo nelaimėms (stichinėms ar technologinėms) politiką, strategiją ir stiprinti visuomenės pasirengimą ir gebėjimus reaguoti šių nelaimių metu.

Rizikos valdymas apima įvairių sričių veiklą: struktūrizuotas bei nestruktūrizuotas priemones, kurios skirtos stichijų prevencijos programoms arba neigiamų stichijos pavojaus poveikio mažinimui.

NELAIMIŲ RIZIKOS MAŽINIMAS

Veiksmai, kurių imamasi siekiant sumažinti nelaimių riziką ir neigiamą natūralių stichijų pavojų poveikį. Šie veiksmai sistemiškai analizuoja ir vertina stichinių nelaimių ar kitų ekstremalių situacijų atsiradimo priežastis, galimus metodus, kurie sumažintų neigiamą socialinį ir ekonominį pažeidžiamumą stichijų metu, stiprintų pasiruošimą stichijoms ir kitoms ekstremalioms situacijomis. Nors dažnai kalbama apie „nelaimių / stichijų mažinimą“, tačiau svarbu atkreipti dėmesį ir į „nelaimių rizikos mažinimą“ – šis terminas tikslingiau įvertina galimas rizikas ir kaip planingai sumažinti šių rizikų poveikį (ISDR)

PERKĖLIMAS – ŠALIES VIDUJE PERKELTAS ASMUO

Asmuo arba grupės asmenų, kurie buvo priversti arba privalėjo bėgti arba palikti savo namus arba nuolatines gyvenamąsias vietas, ypač dėl ginkluoto konflikto pasekmių, visuotinio smurto aplinkybių, žmogaus teisių pažeidimų, gaivalinių arba žmogaus sukeltų nelaimių arba kad viso to išvengtų, ir kurie nekirto valstybės sienos, pripažintos tarptautiniu lygmeniu. (EMT)

SAUSRA

Drėgmės stoka, ilgai trunkantis sausas karštas oras, išdžiūvimas (GLIDE). Sausra yra gamtos fenomenas, kuomet ilgą laiką kritulių kiekis yra mažesnis nei vidutiniškai tame regione. Sausra gali įtakoti nepakankamą vandens kiekio tiekimą ir taip sustiprinti sveikatos problemų atsiradimo riziką bendruomenėje. Sausra skirtingas gyvenvietes ir bendruomenes veikia skirtingai, priklausomai nuo daugelio faktorių. Šie faktoriai gali būti:

- Esamos vandentiekio sistemos struktūra ir pagėjumas;
- Vietos vandens išteklių valdymas;
- Ekonominis vystymasis;
- Gyventojų skaičius galimai esantis rizikos zonoje ir paveiktoje sausros regione;
- Kiti visuomenės veiksniai, netgi tokie kaip socialinių tinklų paplitimas ir naudojimas.

IŠANKSTINIAI VEIKSMAI

Tai terminas, nurodantis prevencinius ar skubaus reagavimo veiksmus. Išankstiniai veiksmai apima konsultavimosi, politikos formavimo, planavimo procesus ir konkrečius veiksmus, skirtus sušvelninti ginkluotą konfliktą arba jo visai išvengti. Tai gali būti 1) diplomatinė / politinė, 2) karinė / saugumo, 3) humanitarinė, 4) vystymosi / ekonominė veikla.

IŠANKSTINIS PERSPĖJIMAS

Atitinkamų institucijų laiku suteikta naudinga informacija, leidžianti asmenims pavojuje imtis veiksmų, padėsiančių sumažinti riziką ar jos išvengti bei pasiruošti veiksmingai reaguoti.

Išankstinio perspėjimo sistema – gebėjimų rinkinys, reikalingas pavojuje atsidūrusiems individams ir bendruomenėms laiku suteikti reikšmingą informaciją, padėsiančią išvengti sužeidimų, žūties, pragyvenimo šaltinių praradimo, žalos nuosavybei bei aplinkai, ir leisiančią efektyviai reaguoti.

ŽEMĖS DREBĖJIMAS

Staigus žemės paviršiaus judėjimas – yra staigaus žemės plutos tampriosios deformacijos energijos išsilaisvinimo, spinduliuojamo seisminėmis bangomis, pasekmė. Galingi žemės drebėjimai gali sukelti milžiniškas katastrofas.

BADAS

Kritinis ir katastrofinis maisto trūkumas susidaręs dėl klimato, aplinkos ar socialinių - ekonominių kaitos priežasčių. Badas įtakoja daugybę žmonių.

Badas yra kritinis maisto stygiaus trūkumas, kuris tikslingiau gali būti paveiktas karo, infliacijos, pasėlių sunykimo, gyventojų demografijos disbalanso ar valstybės politikos. Šis fenomenas dažniausiai susijęs ir su nepakankama mityba regione, badavimu, epidemijomis ir išaugusiais mirtingumo rodikliais.

PIRMOJI PAGALBA

Pradinės pagalbos nukentėjusiam suteikimas ligos arba susižalojimo atveju, dažniausiai atliekamas pašalinio žmogaus iki kol bus suteikta profesionali medicininė pagalba. Pirmoji pagalba paprastai sudaryta iš lengvų metodų, kuriuos gali atlikti žmogus be formalios medicininės kvalifikacijos ir su vietoje prieinamais įrankiais. Pirmosios pagalbos tikslas yra pašalinti arba stabilizuoti nukentėjusio asmens gyvybei gresiantį pavojų. Pirmoji valanda po nelaimingo atsitikimo paprastai labai svarbi nulemiant tolimesnę nukentėjusiojo būklės raidą.

SMURTAS LYTIES PAGRINDU

Prieš asmenį nukreiptas smurtas dėl to asmens lyties, lytinės tapatybės ar lyties raiškos arba darantis neproporcingą poveikį tam tikros lyties asmenims. (EIGE)

GENOCIDAS

Veika, kuria siekiama visiškai arba iš dalies sunaikinti kokią nors tautinę, etninę, rasinę arba religinę grupę. (EMT)

HUMANITARINĖS KRIZĖS

Tai ir žmogaus sukeltos, ir stichinės nelaimės. Jos turi vis didesnį poveikį, kuris yra susijęs su tam tikrais veiksniais, pavyzdžiui, kintančiu konfliktų pobūdžiu, klimato kaita, augančia konkurencija siekiant galimybės naudotis energijos ir gamtos ištekliais, nepaprastu skurdu, blogu valdymu ir nestabilia padėtimi. Pagrindinės aukos–civiliai gyventojai, dažnai ne turtingiausi ir pažeidžiamiausi civiliai gyventojai, daugiausia gyvenantys besivystančiose šalyse. Dėl humanitarinių krizių susidaro didelis perkeltųjų asmenų, pabėgėlių ir šalies viduje perkeltųjų asmenų, skaičius. (LR URM)

Įvykis, kuris kelia kritinį pavojų žmonių sveikatai, saugai, saugumui ar gerovei. Humanitarinę krizę gali sukelti stichinės arba žmogaus sukeltos nelaimės. Ji gali prasidėti greitai arba lėtai, būti trumpa arba tęstis ilgą laiką.

ŽMOGAUS SOCIALINĖS RAIDOS INDEKSAS (ŽSRI)

Universalus socialinis ir ekonominis rodiklis, rodantis valstybės išsivystymo lygį. Šis indeksas skaičiuojamas iš trijų rodiklių: vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, vidutinė mokymosi trukmė, bendrosios nacionalinės pajamos, tenkančios vienam gyventojui. Indeksas apskaičiuojamas skaičiais nuo 0,0 iki 1,0 (maksimalus rodiklis).

ŽMOGAUS TEISĖS

Suderinti tarptautiniai standartai, kuriais pripažįstamas ir ginamas kiekvieno asmens orumas ir neliečiamumas, nenumatant išimčių. Žmogaus teisės yra paprotinės tarptautinės teisės dalis, jos nustatytos įvairiuose nacionaliniuose, regioniniuose ir tarptautiniuose teisiniuose dokumentuose, kurie paprastai vadinami žmogaus teisių užtikrinimo priemonėmis. (EMT) Žmogaus teisių turi būti laikomasi tiek taikos, tiek karo metu.

HUMANITARINĖ PRIEIGA

„Humanitarinė erdvė“, kuri yra būtina siekiant užtikrinti galimybes pasiekti pažeidžiamas gyventojų grupes bei garantuoti humanitarinę pagalbą teikiančių darbuotojų saugą ir saugumą, turi ir toliau būti laikoma pagrindine sąlyga tam, kad būtų teikiama humanitarinė pagalba, ir tam, kad Europos Sąjunga (ES) bei jos partneriai humanitarinės pagalbos srityje galėtų sulaukti pagalbos, įskaitant nuo krizės nukentėjusių asmenų apsaugą, laikantis humanitarinių veiksmų neutralumo, nešališkumo, žmogiškumo ir nepriklausomumo principų, kurie yra įtvirtinti tarptautinėje teisėje, visų pirma tarptautinėje humanitarinėje teisėje. (EUROPOS KONSENSUSAS DĖL HUMANITARINĖS PAGALBOS)

EUROPOS KONSENSUSAS DĖL HUMANITARINĖS PAGALBOS

Tai bendra vizija, kuria vadovaujantis ES humanitarinės pagalbos teikimo trečiosiose šalyse veiksmai vykdomi tiek valstybių narių, tiek Bendrijos lygiu. Ši bendra vizija pateikiama pirmoje pareiškimo dalyje; antroje dalyje išdėstytas Europos bendrijos požiūris į humanitarinę pagalbą, kuriuo remiantis ši vizija įgyvendinama Bendrijos lygiu, ir dar išsamiau nurodomi konkrečių veiksmų Bendrijos lygiu prioritetai.

HUMANITARINIS VEIKSMAS

Tarptautinė kolektyvinė atsakomybė, kurią prisiima daug skirtingų organizacijų, vyriausybių, vietos bendruomenių ir asmenų. Remti visuotinių kolektyvinių gebėjimų reaguoti į humanitarines krizes vystymą yra viena iš pagrindinių ES požiūrio sudedamųjų dalių. ES įsipareigoja neatkartoti esamų tarptautinių mechanizmų. (LR URM)

Humanitarinė pagalba gali turėti daugelį formų, priklausomai nuo krizės pobūdžio, įskaitant: maistą ir paramą maistui įsigyti; medicinos pagalbą ir psichologinę bei socialinę paramą; vandens atsargas ir sanitariją; apgyvendinimą; skubų infrastruktūros remontą; išminavimą; švietimą.

HUMANITARINIS DARBUOTOJAS

Humanitariniai darbuotojai, teikiantys humanitarinę pagalbą įvairiose pasaulio vietose, yra saugomi tarptautinių ir vietos įstatymų. Humanitariniai darbuotojai nėra šališki – jie padeda pagalbos stokojantiems asmenims nepriklausomai nuo tokių asmenų tautybės, religijos, lyties, etninės kilmės ar politinių įsitikinimų.

NEŠALIŠKUMAS

Nešališkumas reiškia, kad humanitarinė pagalba turi būti teikiama tik atsižvelgiant į poreikį, nediskriminuojant nukentėjusių gyventojų ar jų grupių. (EK, „Europos konsensuso dėl humanitarinės pagalbos įgyvendinimo planas“)

ŠALIES VIDUJE PERKELTAS ASMUO

Asmuo arba grupės asmenų, kurie buvo priversti arba privalėjo bėgti arba palikti savo namus arba nuolatines gyvenamąsias vietas, ypač dėl ginkluoto konflikto pasekmių, visuotinio smurto aplinkybių, žmogaus teisių pažeidimų, gaivalinių arba žmogaus sukeltų nelaimių arba kad viso to išvengtų, ir kurie nekirto valstybės sienos, pripažintos tarptautiniu lygmeniu

TARPTAUTINĖ HUMANITARINĖ TEISĖ

Savarankiška tarptautinės teisės šaka, sutartinių ir paprotinių normų, reglamentuojančių kariaujančių ir karo paliestų subjektų santykius, nuostatas dėl karo pradžios ir jos padarinių, kariavimo būdų ir metodų naudojimo, neutraliteto, karo aukų apsaugos, karo nutraukimo ir valstybių bei fizinių asmenų atsakomybės už šių normų pažeidimus. Tarptautinė humanitarinė teisė taikoma ginkluotų konfliktų atvejais. Svarbiausias tarptautinės humanitarinės teisės principas - apsaugoti žmogaus gyvybę ir orumą, patenkinti jo poreikius susidarius ekstremalioms karo situacijoms. Tarptautinė humanitarinė teisė pradedama taikyti tik tada, kai kyla karas ar karinis konfliktas. Tarptautinė humanitarinė teisė turi dvi atšakas – Hagos teisę ir Ženevos teisę.

TAIKOS PALAIKYMAS

Jungtinių Tautų dalyvavimo konkrečiame konflikto rajone užtikrinimas, susijęs su karinio (ar policijos) kontingento ir civilinio personalo operacijomis, nenaudojant ginklo (išskyrus savigynos atveju) ir sutinkant visoms šalims. Šių operacijų pagrindinis tikslas – siekti diplomatinėmis priemonėmis sureguliuoti politinį ginčą. Prielaidos taikos palaikymo operacijoms atsiranda kai konfliktas kelia realią grėsmę pasaulio ar regioniniam saugumui, valstybių gyvybiniams interesams, konfliktas yra susijęs su masiniais žmogaus teisių pažeidimais, vienas ar keletas šalių nenori paklusti JT, tarptautinių ir regioninių organizacijų sprendimams, būtina konfliktuojančias šalis sulaikyti nuo karo veiksmų ekspansijos. (LKA)

APSAUGA

Sąvoka, apimanti visą veiklą, kuria siekiama užtikrinti visišką asmens teisių apsaugą vadovaujantis sąvokų „žmogaus teisės“, „pabėgėlių teisė“ ir „tarptautinė humanitarinė teisė“ forma ir turiniu. Apsauga apima aplinkos, kuria prisidedama prie pagarbos žmonėms užtikrinimo, sukūrimą, konkrečios smurto rūšies tiesioginio poveikio prevenciją ir (arba) mažinimą, taip pat gyvenimo sąlygų, kuriomis užtikrinama pagarba orumui, atkūrimą taikant reparaciją, restituciją ir reabilitaciją. (EMT)

PABĖGĖLIS

Bendrosiomis aplinkybėmis – asmuo, kuris dėl visiškai pagrįstos baimės būti persekiojamas dėl rasės, religijos, pilietybės, politinių įsitikinimų arba priklausymo tam tikrai socialinei grupei yra už savo pilietybės šalies ribų ir negali arba bijo naudotis tos šalies apsauga, arba asmuo be pilietybės, kuris dėl pirmiau minėtų priežasčių būdamas už šalies, kurioje anksčiau buvo jo nuolatinė gyvenamoji vieta, ribų negali arba dėl patiriamos baimės nepageidauja į ją grįžti.

ES aplinkybėmis – trečiosios šalies pilietis, kuris dėl visiškai pagrįstos baimės būti persekiojamam dėl rasės, religijos, tautybės, politinių pažiūrų arba priklausymo tam tikrai socialinei grupei yra už savo pilietybės šalies ribų ir negali arba dėl tokios baimės nepageidauja naudotis tos šalies apsauga, arba asmuo be pilietybės, kuris dėl minėtų priežasčių būdamas už šalies, kurioje anksčiau buvo jo nuolatinė gyvenamoji vieta, ribų negali arba dėl tokios baimės nepageidauja į ją grįžti ir kuriam netaikomas Direktyvos 2011/95/ES 12 straipsnis („Pabėgėlio statuso nesuteikimas“). (EMT)

GRĄŽINAMASIS / GRĮŽTANTYSIS

Asmuo, kuris savanoriškai arba priverstinai, remiamu arba savaiminiu būdu vyksta iš priimančiosios šalies atgal į kilmės šalį, pilietybės šalį arba šalį, kurioje yra jo nuolatinė gyvenamoji vieta, paprastai priimančiojoje šalyje praleidęs ilgą laiką. Ši apibrėžtis taikoma visoms migrantų kategorijoms (asmenims, kurie šalyje gyveno teisėtai, ir prieglobsčio prašytojams, kurių prašymai nepatenkinti) ir apima įvairius grąžinimo (grįžimo) būdus (pavyzdžiui, savanorišką, priverstinį, remiamą ir savaiminį). Apibrėžtis netaikoma, jei asmuo šalyje praleidžia mažiau nei tris mėnesius (pavyzdžiui, kelionėms atostogų metu, verslo susitikimams ir kitokioms kelionėms, kurios paprastai trunka trumpiau nei tris mėnesius).

SEKSUALINĖ VERGOVĖ

Seksualinio žmonių išnaudojimo pasitelkiant jėgą arba grasinant ją panaudoti forma, dažnai pasireiškianti ginkluoto konflikto ar karinės okupacijos metu. (EIGE)

NEUTRALIOS ZONOS

Jų paskirtis - apsaugoti nuo karo padarinių ne tik sužeistus kombatantus ir nekombatantus, bet ir civilius, kurie nedalyvauja karo veiksmuose. Tokios zonos ypatingos tuo, kad kuriamos mūšų rajonuose. Be to, neutralios zonos gali būti sukurtos tik tuo atveju, jei abi kariaujančios šalys pripažįsta jų statusą, todėl realiai įgyvendinti tokias nuostatas yra gan sunku. (KAM)

SANITARIJA

Tai praktinės priemonės higienos reikalavimams įgyvendinti. Tinkama sanitarija yra pagrindinė žmogaus teisė. Sanitarija nuo higienos skiriasi tuo, kad suteikia žmonėms galimybę būti higieniškiems. Higiena - tai gebėjimas dalyvauti tokiose sąlygose ir praktikose, kurios padeda palaikyti sveikatą ir užkirsti kelią ligų plitimui. Sanitarija yra svarbi visiems, ji padeda palaikyti sveikatą ir prailginti gyvenimo trukmę.

PASTOGĖ – PRIEGLAUDA

Asmenų, perkeltų ar bėgančių nuo nelaimių bei nebe galinčių patekti į savo įprastinę gyvenamąją vietą, fizinės apsaugos ir apgyvendinimo metodai. Tai gali būti laikinos palapinės, polipropileniniai namai, plastikinių lakštų namai ar panašaus tipo laikini būstai. Saugi ir tinkama pastogė konfliktų, nelaimių ir perkėlimo metu ir nelaimių yra labai svarbi reagavimo į krizes dalis Pastogė dažnai reikalinga išgyvenimui ir yra esminė priemonė apsauganti nukentėjusių asmenų privatumą ir orumą.

ATSIGAVIMAS IR ATSTATYMAS PO NELAIMĖS

Atsigavimas ir atstatymas po nelaimės yra vienas iš svarbiausių uždavinių, kuriam atlikti reikia ne tik skubios pagalbos ekstremaliosios situacijos atveju, bet ir struktūrinių bei vystomųjų veiksmų. Todėl svarbu užtikrinti, kad humanitarinės, vystymuisi skirtos ir kitos atitinkamos pagalbos priemonės būtų labiau suderintos, visų pirma nestabilios padėties atvejais ir tais atvejais, kai bendruomenės nori atsigauti nuo krizės padarinių. Siekiant geresnio paramos, atkūrimo ir vystymosi susiejimo (PAVS) būtina, kad humanitarinės ir vystymuisi skirtos veiklos dalyviai koordinuotų savo veiklą jau ankstyvaisiais reagavimo į krizę etapais ir veiktų lygiagrečiai, kad būtų užtikrintas sklandus pereinamasis laikotarpis. Tam reikia, kad visi pagalbos dalyviai žinotų apie vienas kito taikomus skirtingus būdus, priemones bei požiūrius; taip pat reikia parengti lanksčias bei naujoviškas pereinamojo laikotarpio strategijas.

BADAVIMAS

Tokia organizmo būklė, kai negaunama maisto, jo gaunama nepakankamai arba jis neįsisavinamas. Užsitęsęs badavimas sukelia fiziologinius, funkcinius, elgesio ir morfologinius skirtumai.

TECHNOLOGINĖ NELAIMĖ – AVARIJA

Nenumatytas nelaimingas įvykis dėl darbo priemonių gedimo, darbo ar technologinio proceso pažeidimo ar kitų nenumatytų techninių aplinkybių, sukėlęs pavojų žmonėms, aplinkai ir padaręs ar galėjęs padaryti žalos darbuotojų sveikatai. GLIDE klasifikacija įvardija šias galimas nelaimes: avarijos dėl automobilių, geležinkelių, orlaivių ar navigacijos, įskaitant eismo įvykius; bet kokio tipo konstrukcijų pažeidimai ar griūtis dėl tokių priežasčių kaip antsvoris viešose vietose, tiltai ir t.t.; miestų gaisrai, kilę dėl bet kokio tipo technologinių gedimų ir sprogimų, taršos įvykiai: oro, vandens ar dirvožemio teršalų koncentracija, kuri kenksminga žmonių sveikatai, pasėliams ar gyvūnų rūšims; kenksmingų skystų, kietų ar dujų medžiagų nuotėkis.

TERORIZMAS

Tai teroro ir grasinimų susidoroti, nužudyti taikymas, verčiantis atskirus asmenis ar jų nedides grupes bijoti, padaryti nuolaidų, pastaraisiais metais vis dažniau kelia realią grėsmę strateginiams objektams, visuomenei, valstybei apskritai, jos vientisumui ir nacionaliniam saugumui . Terorizmas tampa viena iš šiuolaikinių netarptautinių ginkluotų konfliktų priežasčių, dažnai – ir pasekmių, taip pat yra kai kurių partizaninių judėjimų kovos taktika, todėl gali būti įveiktas tik galutinai likvidavus patį konfliktą (KAM) Nuo teroristų, veikiančių atskiros valstybės viduje, reikia stipriai atskirti tarptautinį terorizmą, kuris naudojamas kaip užsienio politikos priemonė.

Nors dažnai ši sąvoka vadinama destabilizavimo ar egzistuojančių politinių institucijų nuvertimo įrankiu, teroras taipogi yra pradėjęs veikti šalių viduje, pvz.: prieš valstybinę kariuomenę ar slaptąją policiją, prieš jų siekius baimės atmosferos sukūrimui ar ištikimumo valstybinei ideologijai paskatinti.

CUNAMIS

Tai seisminės jūros bangos. Žmonės dažnai klysta manydami, kad tai potvynio bangos. Cunamis tai visa serija labai ilgų vandenyno bangų.

Šias bangas sukelia vandenyno dugne vykstantys žemės drebėjimai, didžiulės nuošliaužos, ugnikalnių išsiveržimai, rečiau į vandenyną nukritę meteoritai. Kai cunamio banga pasiekia seklias pakrantes, ji gal iškilti iki 50 metrų aukščio, nušluodama viską kas pasitaiko kelyje.

SMURTAS

Psichologai teigia, jog smurtas – tai fizinės ar emocinės kančios, sužalojimas, panaudojant jėgą, turint tikslą ką nors fiziškai ar psichologiškai paveikti; smurtas – tai prievartinis asmens laisvės suvaržymas, stipriai įtakojantis normalią egzistenciją Anot jų, smurtas pasižymi tuo, jog jo metu asmuo yra paverčiamas negyvu objektu ir smurto atveju yra tam tikras pavojus gyvybei – nuo nežymaus iki labai akivaizdaus. Taigi, smurtas plačiąja prasme – tai fizinė, seksualinė, psichologinė prievarta, žmogaus nepriežiūra. (LŽTC)

KULTŪRINIS SMURTAS

Kultūrinio ir socialinio gyvenimo aspektai, be kita ko religijos, ideologijos, kalbos, meno, teisės ir mokslo pavyzdžiai, kurie gali būti naudojami pagrįsti ar pateisinti tiesioginį ar struktūrinį smurtą, dėl ko tiesioginis ar struktūrinis smurtas atrodo ir net yra jaučiamas, kaip teisingas ar bent jau nesmerktinas. (EIGE)

PSICHOLOGINIS SMURTAS

Psichologinis, emocinis smurtas – tai dažniausiai su fizine prievarta susiję įžeidžiantys žodžiai, pastabos, grasinimai, draudimai, gąsdinimai, kuriais yra siekiama asmenį įskaudinti, įbauginti, priversti suvokti priklausomybę nuo skriaudėjo. (LŽTC)

STRUKTŪRINIS SMURTAS

Visuomenės struktūroje įsitvirtinęs ir jai būdingas smurtas nesant aiškaus vykdytojo (EIGE).

J. Galtung struktūrinį smurtą apibrėžia kaip netiesioginį smurtą, kuris skatina neteisybę, nelygybę ir neatstovavimą tam tikrų socialinių santvarkų sferoje, kuriuose tuomet „realios somatinės ir psichinės žmonių realizacijos yra vertinamos menkiau nei jų potencialas“.

PAŽEIDŽIAMUMAS

Sąvoka, susijusi su klimato kaitos sukeltais nepageidaujamais reiškiniais tiek gamtos sistemai, tiek žmogaus sukurtai sistemai, įskaitant ekstremalius klimato reiškinius ir jūros lygio kilimą. Pažeidžiamumas įtakoja fizinę, socialinę, ekonominę ir aplinkosauginę gerovę.

Galimi pavyzdžiai: nepatvarios pastatų konstrukcijos, neapsaugoti turimi ištekliai, nepakankamas visuomenės informavimas ir suvokimo ugdymas, politinės valios trūkumas rizikos ir pasiruošimo krizei veiksmų vertinime.